

Alicja Cięciwa, Katarzyna Oleksy kl. VIa

Tęgoborze-Just
Drewniany kościółek Narodzenia
Najświętszej Marii Panny

*"Fakt, że potrafisz dostrzec to, co piękne,
świadczy najlepiej o tym,
że piękno tkwi także w Tobie."*

/autor nieznanym/

„Piękno przyrody w naturalny sposób nastraja nas do kontemplacji rzeczy niewidzialnych oraz kieruje naszą uwagę w stronę Boskiego Piękna.” Te słowa biskupa tarnowskiego Józefa Życińskiego w pełni ukazują wszystkim tę bliskość Boskiego piękna właśnie tu- na wzgórzu Just w Tęgoborzy, gdzie wtopiony w cudowny krajobraz znajduje się kościółek Narodzenia Najświętszej Marii Panny.

Strome zbocze, wznoszące się kilkanaście metrów w górę nad szosą, tak osobliwie izoluje kościółek i przyległy doń plac od hałasu drogowego, że chociaż panuje tu stale duży ruch, nie odczuwa się tego wcale. Przyczyniają się do tego niewątpliwie osłaniające go drzewa oraz precudne widoki.

Widok z Justu na Beskid Sądecki

Miejsce to fascynowało zawsze wszystkich, którzy się z nim zetknęli - zarówno dla swej dawności i świętości, jakim się powszechnie cieszy, jak i dla tego nimbu tajemniczości, jaki je okrywa. Tu rzeczywiście „mówią wieki”.... Ze wzgórzem tym wiąże się tradycja ludowa pobytu w tym miejscu św. Justa - pustelnika, ucznia i towarzysza innego eremity, św. Świerada z Tropia oraz św. Urbana z Iwkowej. Imię św. Justa- Jodoka wymieniają dwa dokumenty z 1400 roku. W pierwszym z nich szlachcic Chebda z małżonką Czochną /Zochną?/ z Rożnowa zezwalają wystawić klasztor na górze zwanej „Tęgoborza” i uposażają go dla zakonników reguły św. Augustyna zwanych potocznie „Markami”. Imię św. Jodoka w towarzystwie św. Świerada w krakowskiej Litaniu z 1427 r. to zapewne wezwanie świątobliwego pustelnika lokalnego, Justa-Jodoka, czczonego już przed 1374 r. w nazwie góry, a od 1400 r. także w klasztorze Marków na Juście. Oznacza to wszystko, że nie tylko w Tropiu i w sąsiedniej Iwkowej, ale i w Tęgoborzy napotykamy na ślady najstarszej misji chrześcijańskiej. Niektórzy historycy twierdzą, iż św. Just to postać nie związana z tym miejscem, a chodzi raczej o św. Jodoka - kapłana i pustelnika, który żył w Normandii w VII w. Kult jego w Polsce był żywy, a przez przekształcenie jego imienia /w j. niem. Jost/ mogło powstać imię Just. O tak bogatej tradycji początku tego miejsca kultu na górze Just w parafii Tęgoborze należy wiedzieć.

Przy klasztorze „Marków” wybudowano z modrzewia kościółek św. Justa, który wg tradycji miał powstać na miejscu jeszcze dawniejszego, zniszczonego przez Tatarów w 1259 roku. To nieprzerwanie utrzymywanie się kościoła w tym samym miejscu, może jedynie potwierdzać, iż

istniała tu pustelnia. Zakonnicy użytkowali ten kościółek aż do czasu spustoszenia klasztoru przez arian. W czasie reformacji dziedzic Tęgoborzy Cyryl Chrzastowski wraz z żoną Anna Tęgoborską przeszedł na arianizm i w 1611 roku obrabował 00 Marków na Juście, zagarniając budynki i grunta klasztorne. Zakonnicy nie powrócili już więcej na Just, a po wypędzeniu arian opiekę nad kościółkiem przejął proboszcz z Tęgoborzy. Obecny kościół został zbudowany lub gruntownie odnowiony w 2. połowie XVII w. Z powodu braku źródeł archiwalnych trudno dziś ustalić, co i kiedy było przy tym kościółku robione. Jednym z nelicznych źródeł są napisy zrobione odręcznie kredą, ołówkiem czy farbą na tylnej ścianie ołtarza. Tak np. jeden z nich informuje o odnowieniu ołtarza w 1822 r., a całego kościółka w 1829 r. W Kronice Parafialnej kościoła w Tęgoborzy ks. Antoni Wieczorek w 1871 r. pisze: "Kościółek na Juście za zachęceniem miejscowego duszpasterza był ze składek parafii i własnego dotożenia się miejscowego plebana wyreperowany/.../". Gruntowny remont kościółka przeprowadzony w 1891 r. i 1904 r. zrealizowano z funduszy zapisanych na ten cel w testamencie przez Petronelę Dunikowską, dziedziczkę dworu w Tęgoborzy. W 1930 r. kościół był ponownie odnawiany, dachy pokryto wtedy blachą. Tak więc w otoczeniu wiekowych lip stoi na tym miejscu jako trzeci drewniany kościółek p.w. Najświętszej Maryi Panny, zachwycając swym pięknem.

Architektura kościółka

Kościół drewniany, wzniesiony w konstrukcji zrębowej, z przedsionkiem o konstrukcji słupowo-ramowej, oszalowany. Jednonawowy z krótką nawą i węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, przy którym małe zakrystia.

Przy nawie od frontu duży, prostokątny przedsionek.

Dachy dwuspadowe nad nawą i prezbiterium o wspólnej kalenicy

Na ścianie szczytowej nawy dawne zadaszenie na sygnaturkę. Wnętrze nakryte stropami płaskimi.

Wyposażenie wnętrza

W ołtarzu bocznym rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem, gotycka z końca XV w.

Ołtarz barokowy - w nim otoczony kultem obraz Matki Boskiej Juścienieckiej z XVII w. Powyżej obrazu Matki Boskiej obraz św. Justa u stóp którego klęczą fundatorzy obrazu. Krzyż ołtarzowy z krucyfiksem z kości słoniowej z XVIII w sprzęty drewniane z XVIII lub XIX wieku

Chrzcielnica gotycka z początku XVI w., kamienna z rzeźbionymi herbami

Wnętrze kościoła

Wnętrze kościoła

Centralnym punktem kościółka na Juście jest słynący łaskami Obraz Matki Bożej, umieszczony w ołtarzu poniżej obrazu św. Justa. Związek tych dwóch obrazów jest uzasadniony, bo jak czytamy w życiorysie św. Justa, zamieszczonym w Encyklopedii Kościelnej ks. Z. Chelmeckiego - ...” miał on od lat dziecięcych wielkie nabożeństw do N. Maryi Panny, do której w trudnościach swych /.../ często się zwracał”. Obraz św. Justa pochodzi 1677 r. o czym świadczy umieszczona na nim data. . U stóp świętego dostrzegamy wizerunki wdzięcznych św. Justowi fundatorów tego obrazu w strojach szlacheckich.

Trudno natomiast określić prze kogo i kiedy został umieszczony w kościółku na Juście obraz Matki Bożej Juścieńskiej. Według dokumentu fundacyjnego klasztor oo Marków miał tu na celu „oddanie czci Najświętszej Maryi, chwalebnej Rodzicielki”. W należących do nich kościele musiał więc istnieć jakiś szczególnie czczony wizerunek Matki Boskiej.

O istnieniu liczącego się ośrodka kultu maryjnego przy kościółku na Juście świadczy dokument spisany w 1752 roku na zamku sądeckim, w którym Józef Stadnicki, dziedzic dóbr w Mogilnie, potwierdza zapis swego stryja, Stanisława Stadnickiego, kasztelana wojnickiego. W zapisie tym, Stanisław Stadnicki zapisuje Księdzu proboszczowi Michałowi Raczek - proboszczowi Tęgoborzy i na Juście” - odsetki od 2000 florenów /po 100 florenów rocznie/ „w celu odprawiania mszy św. W kościele Juścieńskim”.

Inny dokument w księgach parafii tęgoborskiej, zarejestrowany w Księdze Fundacji we Lwowie pod datą 1784 podaje, że z racji pobieranych ww odsetek, każdorazowy proboszcz tęgoborski jest obowiązany do odprawiania w każdym miesiącu dwóch mszy św. śpiewanych /.../ „we wspomnianym kościele na Juście”. Dopiero w 1841 roku w Kronice parafialnej ks. Antoni Wieczorek, proboszcz tęgoborski w latach 1841-1882 napisał wyraźnie po raz pierwszy, że obraz **Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej** jest magnesem przyciągającym wiernych do kościółka na Juście. Aby przydać splendoru kościółkowi ks. Wieczorek przenosi z kościoła parafialnego w Tęgoborzy stare organy.

Ostateczne potwierdzenie w sprawie wagi kościółka na Juście jako miejsca kultu maryjnego daje ks. Franciszek Staszalek, proboszcz tęgoborski w latach 1916-1941, który na wywieszce informacyjnej o kościółku na Juście napisał, że „przechowuje się tu dotąd w Ołtarzu obraz św. Justa naprawiony w 1677 roku i starodawny obraz Matki Bożej, bardzo czczony”.

Obraz Matki Bożej w kaplicy na Juście, siedemnastowieczny, jest kopią obrazu Matki Bożej Częstochowskiej i powstał prawdopodobnie równocześnie z obecnym kościołem. Namalowany został techniką olejną na płótnie naklejonym na drewnianą tablicę. Jest kopią częstochowskiego wizerunku. Różni się jednak znacznie od niego. Różnice te można łatwo wytłumaczyć. Malarz nie malował z oryginału, nie dysponował również fotografiami lub dzisiejszymi reprodukcjami. Mógł postąpić się odbitkami graficznymi lub kopiami wykonanymi wcześniej przez innych malarzy. Miejscowi nazywają go jednak obrazem Matki Boskiej Juścieńskiej i przypisują mu wiele łask, doznanych dzięki modlitwom w tym miejscu. W latach trzydziestych XX wieku poddano obraz konserwacji w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie, i dzisiaj można Go oglądać w pełnej krasie

Kult maryjny na Juście jest stary, bo sięga średniowiecza i związany jest z osobą św. Justa. Kult ten kontynuował Zakon oo. Marków. Dziś kult ten koncentruje się wokół łaskami słynącego obrazu. Piękno tego obrazu oraz miejsca w którym się on znajduje ma magiczny wpływ na wszystkich wiernych przybywających do tego miejsca, aby pokłonić się Pani Juścieńskiej i prosić o łaski.

LITERATURA

- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. I, Województwo krakowskie, z. 11, Powiat nowosądecki, Warszawa 1953
- Kornecki M., Kościoły diecezji tarnowskiej [w:] Rocznik diecezji tarnowskiej na rok 1972, Tarnów 1972
- Liber dokumentorum parafii Tegoborze
- Ks. Eugeniusz Krężel, Sanktuarium Matki Bożej Juścieńskiej, Tarnów